

Catalunya: ser, on i com

JUAN JOSÉ LÓPEZ BURNIOL

AVUI, 13.09.09

Catalunya s'ha jugat, en els últims cent anys, el ser o no ser com a país, és a dir, el ser reconeguda o no com una nació. Ha lliurat la seva batalla essencial de regeneració nacional –perllongada i duríssima– en el terreny de les idees, i l'ha guanyat de manera aclaparadora, mostrant una tenacitat, una habilitat i una fe en si mateixa, que provoquen respecte i admiració. Tan gran ha estat la seva victòria, que no és estrany que hi hagi veus que ho reconguin.

A les seves recents memòries –titulades precisament *Memòries d'un segle d'or*– un home tan exigent com Joan Triadú es refereix al segle XX de Catalunya com “el seu més bon segle dels temps moderns”. I Ferran Mascarell ha sostingut en ocasió solemne –la conferència inaugural del curs 2008-2009 de l'Ateneu Barcelonès– que “Catalunya viu –en termes de cicle llarg, com diria Pierre Vilar– el millor moment de la seva història; si més no, des dels temps medievals. [...] Ha tancat un veritable segle d'or. Catalunya és un miracle de supervivència política que ens hauria d'enorgullir. Una realitat atípica en el marc europeu contemporani. [...] El catalanisme històric ha materialitzat gran part dels seus postulats”. Per consegüent, i amb totes les reserves i limitacions que es vulguin, l'etapa que comprenen les presidències de Jordi Pujol i de Pasqual Maragall ha estat el període de reconeixement de la nació catalana –de la seva identitat– i de consolidació de les seves institucions més decisiva des de l'Edat Mitja. Si un català que morí el dia 1 de gener de 1900 ressuscités el 1 de gener de 2010, no s'ho podria creure.

Això és cert. No obstant, avui –quan tants motius hi hauria per a una renovada confiança en el futur i per assumir amb empenta una posició de lideratge–, Catalunya està trista, desconcertada, li sembla percebre que la seva vella hegemonia hispànica s’erosiona, que és mirada amb creixent menyspreu pels seus veïns, i desconfia del futur. Per quina raó? Han caducat les velles idees? Han d’ésser renovades? No; el que passa és, senzillament, que ha canviat la natura del desafiament que Catalunya té plantejat en l’actualitat i que ja no és l’essencialista del ser o no ser, sinó el més prosaic –però no menys important– de decidir on vol ser i com, en el seu cas, vol ser-hi. I, per afrontar aquesta qüestió, sí que s’ha de posar al dia el cànon catalanista, en el benentès que absolutament tot pot ser objecte de discussió, sempre que aquesta s’afronti amb les eines del debat intel·lectual: rigor en el concepte, propietat en el llenguatge i escrupolós respecte a la realitat.

És possible que el problema –no obstant la seva greu aparença– tingui un plantejament senzill, encara que la solució sigui difícil. Culminada amb èxit l’etapa de consolidació i reconeixement de la realitat nacional catalana, el corpus doctrinal del catalanisme històric –“som i serem”– ha desenvolupat tota la seva virtualitat essencial, i la qüestió que té ara plantejada la nació catalana és decidir on vol ser: si vol o no preservar el seu lligam amb Espanya i –en el seu cas– quin tipus de lligam vol, tenint a més en compte –no s’oblidi mai aquest punt– que el tipus de lligam que Catalunya vulgui no té per què ser acceptat necessàriament per la resta d’Espanya. Encara que a molts catalans els costi creure-ho, a Espanya no li interessa, ni li pot interessar mai, una Catalunya lligada a ella per una relació de tipus confederal, ja que –per raons que he reiterat– és preferible, des del punt de vista dels interessos espanyols,

una Catalunya independent que una Catalunya lligada a Espanya per una relació bilateral.

Aquesta decisió –on ser– és la qüestió prèvia a totes les altres, i sense resoldre-la Catalunya no podrà afrontar amb naturalitat i convicció el seu futur. El tema no és fàcil. La dificultat ve donada per una sèrie de fets complexos i contradictoris: 1. La dinàmica encetada per la Renaixença porta –en contra del que és habitual reconèixer– a la reivindicació independentista. 2. Fa temps que la intel·liguentsia catalana ha deixat la idea d'Espanya en mans de la classe política espanyola, abandonant a més la idea d'un projecte espanyol compartit. 3. No obstant això, la societat catalana i la resta de la societat espanyola tenen en l'actualitat els lligams més intensos que s'han produït mai a la història, sens dubte molt més profunds que fa cent anys. 4. És absolutament inviable la idea de una relació bilateral Catalunya-Espanya: Catalunya pot assolir –pel seu pes específic– una bilateralitat econòmica i cultural, però mai gaudirà d'una bilateralitat jurídica. 5. Tan sols hi ha, doncs, dues sortides: (i) una relació federal simètrica pel que fa al tipus de relació entre els Estats federals i el poder central, i asimètrica tan sols pel que fa al contingut de competències, y (ii) la independència. 6. La tercera possibilitat, que és deixar les coses com estan –la conllevància orteguiana–, portaria a l'esterilitat i a la melangia.

Dit d'una altra manera: Catalunya haurà d'optar –tard o d'hora– entre jugar francament la carta hispànica, participant en un projecte compartit d'estructura federal, o apostar per una sortida en solitari. No és estrany que, arribada l'hora de la veritat –l'hora de decidir–, Catalunya senti un cert vertigen, que és la causa profunda i no reconeguda del seu malestar, de la seva indefinició.

Una perspectiva enriquidora per afrontar aquesta qüestió és l'excel·lent llibre del professor Jordi Casassas *–La fàbrica de les idees. Política i cultura a la Catalunya del segle XX–*, al pròleg del qual pertanyen les reflexions precedents.